



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ  
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ  
ΚΑΙ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ

Θεσσαλονίκη, 25 Απριλίου 2024

Αριθ. Πρωτ.: 214882(7204)

Δ/ΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΛΙΕΙΑΣ  
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ  
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ  
ΦΥΤΟΪΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ταχ. Δ/ση: 26<sup>ης</sup> Οκτωβρίου 64  
Τ.Κ.: 546 27 Θεσσαλονίκη  
Πληροφορίες: Δρ Ελένη Κων/νου Κουλακιώτη  
Τηλέφωνο: 2313 330 334  
Ηλεκτρονική Δ/ση: E.Koulakioti@pkm.gov.gr

ΠΡΟΣ: ΟΠΩΣ Ο ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

**ΘΕΜΑ: «Ίός της Τριστέτσας των Εσπεριδοειδών (απομονωθέντα στελέχη εκτός της ΕΕ) [Citrus tristeza virus, (CTV) - non EU isolates] & Κοινή Υπουργική Απόφαση 2549/64394/2024 (Β' 1613)»**

**ΣΧΕΤ.:**

- i. το έγγραφο 3334/84047/21.03.2024 του Τμήματος Φυτοϋγειονομικού Ελέγχου, της Δ/σης Προστασίας Φυτικής Παραγωγής, της Γενικής Δ/σης Γεωργίας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Υπ.Α.Α. & Τ.).
- ii. η Κοινή Υπουργική Απόφαση 2549/64394/04.03.2024 (Β' 1613).
- iii. ο Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2019/2072<sup>1</sup> της Επιτροπής και
- iv. ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/2031<sup>2</sup> του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

<sup>1</sup> Τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2019/2072 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:32019R2072>) της Επιτροπής της 28ης Νοεμβρίου 2019 (L319/1, 10.12.2019) «για τη θέσπιση ενιαίων όρων για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) 2016/2031 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά τα προστατευτικά μέτρα κατά των επιβλαβών για τα φυτά οργανισμών και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) 690/2008 της Επιτροπής και την τροποποίηση του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2018/2019 της Επιτροπής», σας τον είχαμε αποστείλει μέσω του εγγράφου μας 792853(28036)ΠΕ/19.02.2020, το οποίο μαζί με τα συνημμένα του βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα μας <https://www.pkm.gov.gr/plirofories-gia-ta-fytopathogona-karantinas/> (<https://old.pkm.gov.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=955> στο πεδίο «Φυτοϋγειονομικό Καθεστώς»).

<sup>2</sup> Τον «Κανονισμό για τη Φυτοϋγεία» (ΕΕ) 2016/2031 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:32016R2031>) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2016 (L317/4, 23.11.2016), «σχετικά με προστατευτικά μέτρα κατά των επιβλαβών για τα φυτά οργανισμών, την τροποποίηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ) αριθ. 228/2013, (ΕΕ) αριθ. 652/2014 και (ΕΕ) αριθ. 1143/2014, και την κατάργηση των οδηγιών του Συμβουλίου 69/464/ΕΟΚ, 74/647/ΕΟΚ, 93/85/ΕΟΚ, 98/57/ΕΚ, 2000/29/ΕΚ, 2006/91/ΕΚ και 2007/33/ΕΚ», με τον οποίο τέθηκε σε εφαρμογή από τις 14 Δεκεμβρίου 2019 το νέο καθεστώς Φυτοϋγείας στην ΕΕ, σας τον είχαμε αποστείλει με το έγγραφο μας 3722/84848/ΠΕ/13.11.2019, το οποίο βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα μας <https://www.pkm.gov.gr/plirofories-gia-ta-fytopathogona-karantinas/> (<https://old.pkm.gov.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=955> στο πεδίο «Φυτοϋγειονομικό Καθεστώς»). Την ανεπίσημη ενοποιημένη εκδοχή του σας την είχαμε, επίσης, αποστείλει μέσω του εγγράφου μας 792853(28036)ΠΕ/19.02.2020.

Ο ιός της τριστέτσας των εσπεριδοειδών<sup>3,4 & 5</sup> [*Citrus tristeza virus*, (CTV)], ο οποίος είναι μέλος του γένους *Closterovirus*, οικογένεια *Closteroviridae*<sup>6</sup> (<https://gd.eppo.int/taxon/CTV000>), είναι το παθογόνο αίτιο ασθενειών με δραματικές επιπτώσεις στις καλλιέργειες των εσπεριδοειδών (Moreno *et al.*, 2008<sup>7</sup>).

Σε συνέχεια του παραπάνω σχετικού εγγράφου του Υπ.Α.Α. & Τ., σας αποστέλλουμε την Κοινή Υπουργική Απόφαση (Κ.Υ.Α.) 2549/64394/04.03.2024 (Β' 1613) του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με θέμα «Μέτρα για τον περιορισμό και

<sup>3</sup> “Η τριστέτσα (*citrus tristeza*) είναι η πλέον καταστρεπτική ασθένεια των εσπεριδοειδών... (Εικ. 1-21 & 24-25). Ο ιός της τριστέτσας προκαλεί διάφορες ασθένειες, η πλέον θεαματική και καταστρεπτική των οποίων είναι η **απότομη ξήρανση της πορτοκαλιάς, του γκρέιφρουτ και της μανδαρινιάς που είναι εμβολιασμένες σε νεραντζιά (*Citrus aurantium*)**, από την οποία δόθηκε στην ασθένεια το όνομα **tristeza (στα πορτογαλικά σημαίνει “θλίψη”) ή quick decline (αποπληξία)**”. (Παναγόπουλος, Χ.Γ. 2007. Ασθένειες Καρποφόρων Δένδρων & Αμπέλου).

<sup>4</sup> Ο CTV πιθανώς προέρχεται από τη Μαλαισία κι άλλες χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, τις θεωρούμενες ως περιοχές καταγωγής των εσπεριδοειδών και έχει διαδοθεί σ' όλες σχεδόν τις χώρες όπου καλλιεργούνται εσπεριδοειδή μέσω της μετακίνησης του προσβεβλημένου φυτικού υλικού. Η επακόλουθη τοπική εξάπλωση από είδη των αφίδων - φορέων του έχει δημιουργήσει σοβαρές επιδημίες [International Plant Protection Convention (IPPC), ISPM 27 Diagnostic protocols for regulated pests DP 15: *Citrus tristeza virus* ([https://www.ippc.int/static/media/files/publication/en/2016/11/DP\\_15\\_2016\\_En\\_2016-11-01\\_tILwukE.pdf](https://www.ippc.int/static/media/files/publication/en/2016/11/DP_15_2016_En_2016-11-01_tILwukE.pdf))].

<sup>5</sup> “Τα **συμπτώματα** που προκαλεί ο ιός της τριστέτσας στα εσπεριδοειδή, ποικίλουν ανάλογα με την **απομόνωση του ιού**, το **είδος του δένδρου** και τον **συνδυασμό εμβολίου - υποκειμένου**. Ο συνδυασμός **πορτοκαλιάς - νεραντζιάς** είναι ο **πιο ευαίσθητος**. Ευαίσθητοι είναι και οι συνδυασμοί **μανταρινιάς και βοτρυοκάρπου πάνω σε νεραντζιά**. Η σοβαρότητα των συμπτωμάτων εξαρτάται, επίσης, από την **ηλικία** και την **κατάσταση του δένδρου** και τις **περιβαλλοντικές συνθήκες**. Έτσι, τα **προσβεβλημένα δένδρα παρουσιάζουν συμπτώματα που σε μερικές περιπτώσεις είναι ήπια και δεν μειώνουν την παραγωγική ικανότητα του δένδρου, ενώ σε άλλες περιπτώσεις είναι πολύ έντονα**.

**Υπάρχουν οι ακόλουθοι τρεις βασικοί τύποι ή σύμπλοκα ασθενειών που προκαλούν οι διάφορες απομονώσεις του ιού:**

**I. Η κυρίως τριστέτσα ή τριστέτσα υπό τη στενή έννοια (*tristeza sensu stricto*)** προκαλεί αποπληξία (**quick decline**) σε νεαρά δένδρα διαφόρων ειδών εσπεριδοειδών (5-6 ετών) **εμβολιασμένων σε νεραντζιά**, που εκδηλώνεται με απότομο μαρασμό και νέκρωση της κόμης τους, εντός ολίγων εβδομάδων, χωρίς να χάσουν τους καρπούς τους (Εικ. 1, 2, 3 & 4). Σε δένδρα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 5 ετών) προκαλεί βαθμιαία ξήρανση, περιορισμένη και καχεκτική βλάστηση, χλωρωτικό φύλλωμα, φυλλόπτωση, νανισμό, εύθραυστους κλαδίσκους, αποξήρανση κλαδίσκων από την κορυφή προς τα κάτω και μεγαλύτερων κλάδων, μικροκαρπία ή πολυμικροκαρπία (μεγάλος αριθμός μικρών φρούτων στον ίδιο κλαδίσκο) (Εικ. 6 & 7), παρακμή, νέκρωση της βίβλου στο υποκείμενο κάτω από το σημείο του εμβολιασμού, βοθρίωση του ξύλου\* (Εικ. 8 α & β) και τελικά αποξήρανση του δένδρου. Η νέκρωση της βίβλου παρεμποδίζει ή δυσχεραίνει τη μεταφορά των υδατανθράκων από την κόμη του δένδρου προς τις ρίζες, οι οποίες στερούμενες τροφών καταστρέφονται. Λόγω της καταστροφής τους οι ρίζες αδυνατούν να παραλάβουν νερό κι ανόργανα άλατα από το έδαφος, με αποτέλεσμα την εκδήλωση των παραπάνω συμπτωμάτων στην κόμη του δένδρου και τελικά την αποξήρανσή του (**chronic decline**).

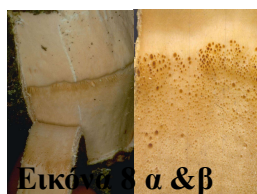
Τα συμπτώματα μπορεί να εκδηλωθούν μετά από παρέλευση αρκετών χρόνων, ειδικά σε περιπτώσεις προσβολής με ήπιο στέλεχος του ιού. Σε πολλές περιπτώσεις, επίσης, τα προσβεβλημένα δένδρα είναι ασυμπτωματικοί φορείς της ασθένειας, οπότε αποτελούν εστίες μόλυνσης και μπορούν να μολύνουν άλλα πιο ευπαθή δένδρα. Αυτό εκτός από το **ήπιο στέλεχος** του ιού μπορεί να οφείλεται σε **ανεκτικότητα της ποικιλίας**, στο **στάδιο μόλυνσης** με τον ιό και στις **συνθήκες του περιβάλλοντος**. {Βλ. συμπτώματα της κυρίως τριστέτσας ή τριστέτσας υπό τη στενή έννοια (*tristeza sensu stricto*) στις παρακάτω εικόνες. Πηγή Εικόνων 1-3, 5-8 & 9 & 10: η ιστοσελίδα <https://gd.eppo.int/taxon/CTV000/photos> του Ευρωπαϊκού & Μεσογειακού Οργανισμού Προστασίας Φυτών [European and Mediterranean Plant Protection Organization (EPPO)] και οι κατευθυντήριες οδηγίες μακροσκοπικών ελέγχων για τη διαπίστωση ή μη συμπτωμάτων του παθογόνου ιού της τριστέτσας των εσπεριδοειδών του Μπενακειού Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτου (Μ.Φ.Ι.). Πηγή Εικόνας 4: Agrios, G. N., 2005. Plant Pathology (Fifth Edition)}.

\* Βοθρίωση του ξύλου / Γλυφές του ξύλου (stem pitting, stem grooving). Εσοχές, λακκίσκοι, βοθρία, εκσκαφές ή αύλακες διαφόρου μορφής, οι οποίοι εμφανίζονται επί του ξύλου του στελέχους ή του κορμού ενός φυτού με αντίστοιχες προεξοχές του φλοιού, ... (Λεξικό Φυτοπαθολογικών Όρων της Ελληνικής Φυτοπαθολογικής Εταιρείας, 1984).



την εξάλειψη του επιβλαβούς οργανισμού ιού της Τριστέτσας των εσπεριδοειδών (**απομονωθέντα στελέχη εκτός της ΕΕ - non EU isolates**) (βλ. ιστοσελίδα [https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek\\_pdf=20240201613](https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek_pdf=20240201613) ή συνημμένο i).

“Ο ιός της τριστέτσας των εσπεριδοειδών [Citrus tristeza virus, (CTV)] υπήρξε επιβλαβής οργανισμός καραντίνας για την αντιμετώπιση του οποίου είχε εκδοθεί η Κ.Υ.Α. 665/05.09.2006 (Β’ 1416) ([https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek\\_pdf=20060201416](https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek_pdf=20060201416) ) των Υφυπουργών Οικονομίας και



II. Η δεύτερη ασθένεια του συμπλόκου της τριστέτσας είναι η **βοθρίωση του ξύλου [stem pitting (πρόκειται για απομονώσεις του CTV που συνδέονται με σοβαρή ασθένεια)]**, δηλαδή η εμφάνιση βοθρίων ή γλυφών στο ξύλο κάτω από τον φλοιό με συνέπεια την καθυστέρηση της ανάπτυξης του δένδρου. Εμφανίζεται εκτός από τον βοτρυόκαρπο και σε άλλα είδη ατύριζα ή εμβολιασμένα σε οποιοδήποτε υποκείμενο. [Βλ. συμπτώματα της βοθρίωσης ξύλου βοτρυόκαρπου μολυσμένου με στέλεχος του CTV μεγάλης παθογόνου ικανότητας στις παρακάτω φωτογραφίες (Εικ. 11, 12 & 13), πηγή των οποίων είναι η ιστοσελίδα <https://gd.eppo.int/taxon/CTV000/photos> του ΕΡΡΟ και οι κατευθυντήριες οδηγίες μακροσκοπικών ελέγχων για τη διαπίστωση ή μη συμπτωμάτων του παθογόνου ιού της τριστέτσας των εσπεριδοειδών του Μ.Φ.Ι.. (Βλ. συνημμένο ii ή ιστοσελίδα [https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus tristeza virus.pdf](https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus%20tristeza%20virus.pdf))].

Η βοθρίωση του ξύλου έχει περιγραφεί σε μερικές χώρες της Αφρικής και Αμερικής επί **λιμεττίας [Η βασιπέταλος νέκρωση της λιμεττίας (lime dieback)]** και **βοτρυόκαρπου** μαζί με διαφάνεια των νευρώσεων των φύλλων {βλ. βοθρίωση του ξύλου στην Εικ. 14 (Πηγή: Παναγόπουλος, Χ.Γ. 2007. Ασθένειες Καρποφόρων Δένδρων & Αμπέλου) και στην Εικ. 15 [Πηγή: Agrios, G. N., 2005. Plant Pathology (Fifth Edition)] και διαφάνεια νευρώσεων φύλλων στην Εικ. 16, πηγή της οποίας είναι η ιστοσελίδα <https://gd.eppo.int/taxon/CTV000/photos> του ΕΡΡΟ}. Ακόμα αναφέρεται βοθρίωση στη νερατζιά, σε μερικές ποικιλίες λεμονιάς και μανταρινιάς και στην κιτριά. Τα προσβεβλημένα δένδρα γίνονται καχεκτικά και παράγουν καρπούς μικρούς, παραμορφωμένους και με παχύ φλοιό {Εικ. 17 [Πηγή: Agrios, G. N., 2005. Plant Pathology (Fifth Edition)]}. Παρατηρήθηκε για πρώτη φορά στην Αυστραλία (Παναγόπουλος, Χ.Γ. 2007. Ασθένειες Καρποφόρων Δένδρων & Αμπέλου).

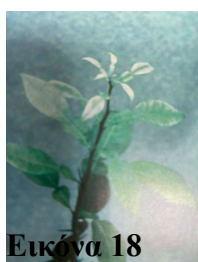


Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με θέμα «Μέτρα επείγοντος χαρακτήρα για τον περιορισμό και την εξάλειψη του επιβλαβούς οργανισμού ιού της Τριστέσας των εσπεριδοειδών».

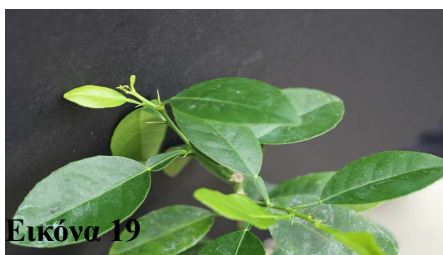
“Στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο CTV εμφανίζεται όπου καλλιεργούνται εσπεριδοειδή (Βλ. <https://gd.eppo.int/taxon/CTV000/distribution> ή συνημμένο iii.). Έχουν περιγραφεί αρκετές απομονώσεις και στελέχη που στην πλειονότητά τους συνδέονται με το σύνδρομο της κυρίως τριστέσας και του ίκτερου των σποροφύτων. **Απομονώσεις του CTV που συνδέονται με σοβαρή ασθένεια έχουν περιορισμένη εμφάνιση και ποτέ δεν έχει περιγραφεί η ασθένεια της βοθρίωσης του ξύλου σε πορτοκαλιές ή άλλα**

**III. Η τρίτη ασθένεια είναι ο ίκτερος\*\* των σποροφύτων εσπεριδοειδών (tristeza seedling yellows).** Ο ίκτερος εμφανίζεται σε σπορόφυτα λεμονιάς, νεραντζιάς και βοτρυοκάρπου (γκρέιπφρουτ) και κιτριάς και συνοδεύεται από μικροφυλλία και νανισμό των φυτών {βλ. **Εικ. 18** (Πηγή: Παναγόπουλος, Χ.Γ. 2007. Ασθένειες Καρποφόρων Δένδρων & Αμπέλου) και **Εικ. 19-21** [Πηγή: EPPO (2023) PM 7/31 (2) Citrus tristeza virus. *EPPO Bulletin*, 53, 42–61. Στην ιστοσελίδα: <https://doi.org/10.1111/epp.12908> }.

\*\* Ίκτερος (yellows). Ονομασία ασθενειών των οποίων το κύριο σύμπτωμα είναι το κιτρίνισμα. ... (Λεξικό Φυτοπαθολογικών Όρων της Ελληνικής Φυτοπαθολογικής Εταιρείας, 1984).



Εικόνα 18



Εικόνα 19



Εικόνα 20



Εικόνα 21

“Πέραν των στελεχών/απομονώσεων του CTV που προκαλούν τις ανωτέρω ασθένειες υπάρχουν και κάποιες άλλες **πολύ επιθετικές απομονώσεις του ιού που είναι ικανές να υπερπηδήσουν την ανεκτικότητα συγκεκριμένων ειδών εσπεριδοειδών**, όπως το *Poncirus trifoliata*, υποκείμενο που χρησιμοποιείται για την ανθεκτικότητά του έναντι του CTV.” [Πηγή: οι κατευθυντήριες οδηγίες μακροσκοπικών ελέγχων για τη διαπίστωση ή μη συμπτωμάτων του παθογόνου ιού της τριστέσας των εσπεριδοειδών του Μ.Φ.Ι.” (Βλ. ιστοσελίδα [https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus\\_tristeza\\_virus.pdf](https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus_tristeza_virus.pdf) ή συνημμένο ii).].

“Πολλές φορές τα συμπτώματα της τριστέσας μοιάζουν με προσβολές των δένδρων που οφείλονται σε διάφορα παρασιτικά ή μη παρασιτικά αίτια (π.χ. *Phytophthora* λαιμού, σηφιρριζίες, τροφopenίες, νηματώδεις, υπερβολική υγρασία κ.α.)” (Παναγόπουλος, Χ.Γ. 2007. Ασθένειες Καρποφόρων Δένδρων & Αμπέλου).

“Ο ιός μεταδίδεται με τον εμβολιασμό (λήψη εμβολίων από μολυσμένα δένδρα) και τα μολυσμένα “φυτά προς φύτευση” (<https://doi.org/10.1094/PDIS.2002.86.3.329B> & <https://gd.eppo.int/reporting/article-2216>). Στη φύση μεταδίδεται με αφίδες με ημι-έμμονο τρόπο. Η αφίδα αφού τραφεί σε μολυσμένο δένδρο περί τα 30 λεπτά προσλαμβάνει τον ιό και μπορεί να τον μεταδώσει για 24-48 ώρες. Ο ιός δεν πολλαπλασιάζεται μέσα στο έντομο και έτσι η αφίδα στο τέλος χάνει την ικανότητα μετάδοσης του ιού. Ο πιο αποτελεσματικός φορέας είναι το είδος *Toxoptera citricidus* {**Εικ. 22** [Πηγή: Agrios, G. N., 2005. *Plant Pathology* (Fifth Edition)]} που είναι διαδεδομένο στην Κεντρική και Νότια Αμερική, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ασία, Νότια Αφρική, Μαρόκο, Τυνησία. Τελευταία εντοπίστηκε στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο και συγκεκριμένα το 2003 στην Ηπειρωτική Πορτογαλία και Βόρεια Ισπανία (<https://gd.eppo.int/taxon/TOXOCI/distribution> & <https://gd.eppo.int/taxon/TOXOCI/photos> ), γεγονός που κινητοποίησε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για λήψη άμεσων μέτρων πρόληψης της περαιτέρω εξάπλωσής του, καθώς κάτι τέτοιο αναμένεται να αποβεί ολέθριο για την εσπεριδοκαλλιέργεια των νοτιών χωρών της Ευρώπης. Το *T. citricidus* είναι τουλάχιστον 10 φορές πιο αποτελεσματικός φορέας από τα άλλα είδη που ευθύνονται για την εξάπλωση του ιού στη Μεσόγειο, όπως τα είδη *Aphis gossypii*, *Aphis spiraecola* και *Toxoptera aurantii*.” [Πηγή: οι κατευθυντήριες οδηγίες μακροσκοπικών ελέγχων για τη διαπίστωση ή μη συμπτωμάτων του παθογόνου ιού της τριστέσας των εσπεριδοειδών του Μ.Φ.Ι.” (Βλ. ιστοσελίδα [https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus\\_tristeza\\_virus.pdf](https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus_tristeza_virus.pdf) ή συνημμένο ii).].

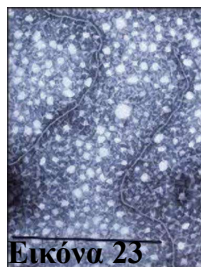


Εικόνα 22

**εσπεριδοειδή εμβολιασμένα σε ανθεκτικά υποκείμενα όπως το *Poncirus trifoliata*.** Επιθετικές μη Ευρωπαϊκές απομονώσεις του ιού έχουν ευρεία εξάπλωση στη Νότια Βόρεια Αμερική, Νότια Αμερική, Αφρική, Νότια Ασία και Ωκεανία. Ορισμένες απομονώσεις του CTV με ικανότητα υπερπήδησης της ανθεκτικότητας του *P. trifoliata* έχουν περιγραφεί στη Νέα Ζηλανδία, το Πουέρτο Ρίκο και την Καλιφόρνια.” [Πηγή: η Μεθοδολογία Επισκόπησης για τη διαπίστωση παρουσίας ή μη του επιβλαβούς παθογόνου καραντίνας Citrus tristeza virus - μη ευρωπαϊκά στελέχη του Μπενακείου Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτου (04.01.2024)].

“Σύμφωνα με το άρθρο 3 και το παράρτημα II του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2019/2072<sup>8</sup> **μόνο τα απομονωθέντα στελέχη εκτός της ΕΕ - (non EU isolates) του ιού της Τριστέτσας των εσπεριδοειδών χαρακτηρίζονται ως Ενωσιακός Επιβλαβής Οργανισμός Καραντίνας**<sup>9, 10 & 11</sup>. Ως εκ τούτου, η Κ.Υ.Α.

<sup>6</sup> “Το όνομα του γένους δόθηκε από τη μορφολογία των ισοσωμάτων που μοιάζουν με **κλωστή (Clostero-)**” (Κατής, Ν.Ι. 1996, Ιολογία φυτών.). Ο CTV έχει **νηματοειδή, εύκαμπτα ισοσώματα** μήκους 2.000 νανομέτρων και διαμέτρου 12 nm {Βλ. φωτογραφία του CTV στο ηλεκτρονικό μικροσκόπιο στην **Εικ. 23** [Πηγή: Agrios, G. N., 2005. Plant Pathology (Fifth Edition)]}. Το γένομα είναι μονόκλωνο RNA.



Ο ιός προσβάλλει φυτά της οικογένειας Rutaceae και ιδιαίτερα του γένους *Citrus*, αλλά και κάποια είδη των γενών *Aeglopsis*, *Afraegle*, *Fortunella* και *Pamburus*, *Poncirus* όπως και υβριδίων τους. Ο μόνος ξενιστής που δεν ανήκει στην οικογένεια Rutaceae είναι είδη του γένους *Passiflora*.

Η τριστέτσα μεταδίδεται με τον εμβολιασμό και με διάφορα είδη αφίδων με ημι-έμμοιο τρόπο. Διαπιστώθηκε ότι μεταδίδεται και μηχανικώς (με χυμό). Ο χρόνος επώασης της ασθένειας είναι 3-24 μήνες. Η ασθένεια δεν μεταδίδεται με τον σπόρο και με καρπούς. (Παναγόπουλος, Χ.Γ. 2007. Ασθένειες Καρποφόρων Δένδρων & Αμπέλου).

<sup>7</sup> Moreno, P., Ambros, S., Albiach-Martí, M.R., Guerri, J. & Peña, L. 2008. *Citrus tristeza virus*: A pathogen that changed the course of the citrus industry. *Molecular Plant Pathology*, doi:10.1111/J.1364-3703.2007.00455.X.

<sup>8</sup> Βλ. το άρθρο 3 και το παράρτημα II στις σελίδες 3 & 20, αντίστοιχα, της συνημμένης τρέχουσας ανεπίσημης ενοποιημένης εκδοχής του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2019/2072 της 09.10.2023 στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02019R2072-20231009>.

<sup>9</sup> «Απομονωμένος επιβλαβής οργανισμός» (“Quarantine pest”): επιβλαβής οργανισμός με ενδεχόμενη οικονομική σημασία για την περιοχή η οποία κινδυνεύει από αυτόν και στην οποία δεν είναι ακόμη παρών, ή είναι παρών αλλά δεν έχει εξαπλωθεί ευρέως και βρίσκεται υπό αποτελεσματικό επίσημο έλεγχο [N. 3495/2006 (Α’ 215), με θέμα «Κύρωση του νέου αναθεωρημένου κειμένου της Διεθνούς Σύμβασης Προστασίας Φυτών» ([https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek\\_pdf=20060100215](https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek_pdf=20060100215) )] {A pest of potential economic importance to the area endangered thereby and not yet present there, or present but not widely distributed and being officially controlled [International Plant Protection Convention (IPPC)]}.

<sup>10</sup> Βλ. τον ορισμό των επιβλαβών οργανισμών καραντίνας στο άρθρο 3 στη σελίδα 15 του “Κανονισμού για τη Φυτοϋγεία” (ΕΕ) 2016/2031 στην ιστοσελίδα: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R2031>

<sup>11</sup> Τα **απομονωθέντα στελέχη στην ΕΕ - (EU isolates) του ιού της Τριστέτσας των εσπεριδοειδών χαρακτηρίζονται ως ενωσιακός ρυθμιζόμενος επιβλαβής οργανισμός μη καραντίνας («PEOMK»<sup>\*\*\*</sup>)** [Βλ. σελίδες 3 & 4 των άρθρων 5 & 6 και σελίδες 32 & 47 και 68 των Παραρτημάτων IV & V, αντίστοιχα, που αφορούν τους «PEOMK» στη συνημμένη τρέχουσα ανεπίσημη ενοποιημένη εκδοχή του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2019/2072 της 09.10.2023 στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02019R2072-20231009> .).

<sup>\*\*\*</sup> Βλ. τον ορισμό των ενωσιακών ρυθμιζόμενων επιβλαβών οργανισμών μη καραντίνας («PEOMK») στο άρθρο 36 στη σελίδα 31 του “Κανονισμού για τη Φυτοϋγεία” (ΕΕ) 2016/2031 στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R2031>

665/05.09.2006 (B' 1416) έπρεπε ν' αντικατασταθεί ώστε να συμβαδίζει η εθνική με την κοινοτική νομοθεσία". Από την έναρξη ισχύος της νέας Κ.Υ.Α. 2549/64394/04.03.2024 (B' 1613) καταργήθηκε κάθε προγενέστερη όμοια απόφαση και ειδικότερα η 665/05.09.2006 (B' 1416) καθώς και οι τροποποιητικές της αποφάσεις.

“Με την νέα Κ.Υ.Α. 2549/64394/04.03.2024 (B' 1613), στις Περιφερειακές Ενότητες όπου διαπιστώνεται η παρουσία του επιβλαβούς οργανισμού του ιού της τριστέτσας των εσπεριδοειδών (απομονωθέντα στελέχη εκτός της ΕΕ - non EU isolates) λαμβάνονται μέτρα εκρίζωσης και καταστροφής των προσβεβλημένων φυτών και δένδρων καθώς και των γειτονικών τους με σκοπό την εξάλειψη του ιού ή τον περιορισμό της εξάπλωσής του”. “Δεδομένης της μεγάλης οικονομικής σημασίας των εσπεριδοειδών για την χώρα μας αλλά και του γεγονότος της εμφάνισης κρουσμάτων του επιβλαβούς οργανισμού του ιού της Τριστέτσας των εσπεριδοειδών (απομονωθέντα στελέχη εκτός της ΕΕ - non EU isolates) σε περιοχές της χώρας (όπως ο νομός Χανίων), είναι ανάγκη να συνεχιστεί και κατά τα επόμενα έτη η λήψη των εκτάκτων μέτρων επείγοντος χαρακτήρα για την εξάλειψη του επιβλαβούς οργανισμού, καθώς και η κάλυψη οικονομικών υποχρεώσεων οι οποίες σχετίζονται με τις δαπάνες για τη λήψη επίσημων μέτρων σε φυτά εσπεριδοειδών της χώρας.”

Το παρόν έγγραφο μαζί με τα συνημμένα του πρόκειται να αναρτηθεί στον αφιερωμένο στα φυτοπαθογόνα καραντίνας διαδικτυακό μας τόπο της Δ.Α.Ο. & Α. της Μ.Ε. Θεσσαλονίκης [<https://www.pkm.gov.gr/plirofories-gia-ta-fytopathogona-karantinas/> ( <https://old.pkm.gov.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=726> στο πεδίο «Φυτοπαθογόνα καραντίνας»)].

**Ο αποκλεισμός των επιθετικών μη Ευρωπαϊκών απομονώσεων του ιού από τη χώρα μας αποτελεί βασικό στοιχείο αντιμετώπισης της τριστέτσας [ΟΕΡΡ/ΕΡΡΟ (2004) ΡΡ 2/27 (1) Citrus. *Bulletin ΟΕΡΡ/ΕΡΡΟ Bulletin* 34, 43-56.]<sup>12</sup>.**

Μ. Ε. ΑΝΤΙΠΕΡ/ΧΗ Μ.Ε.Θ.

Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΔΡ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

---

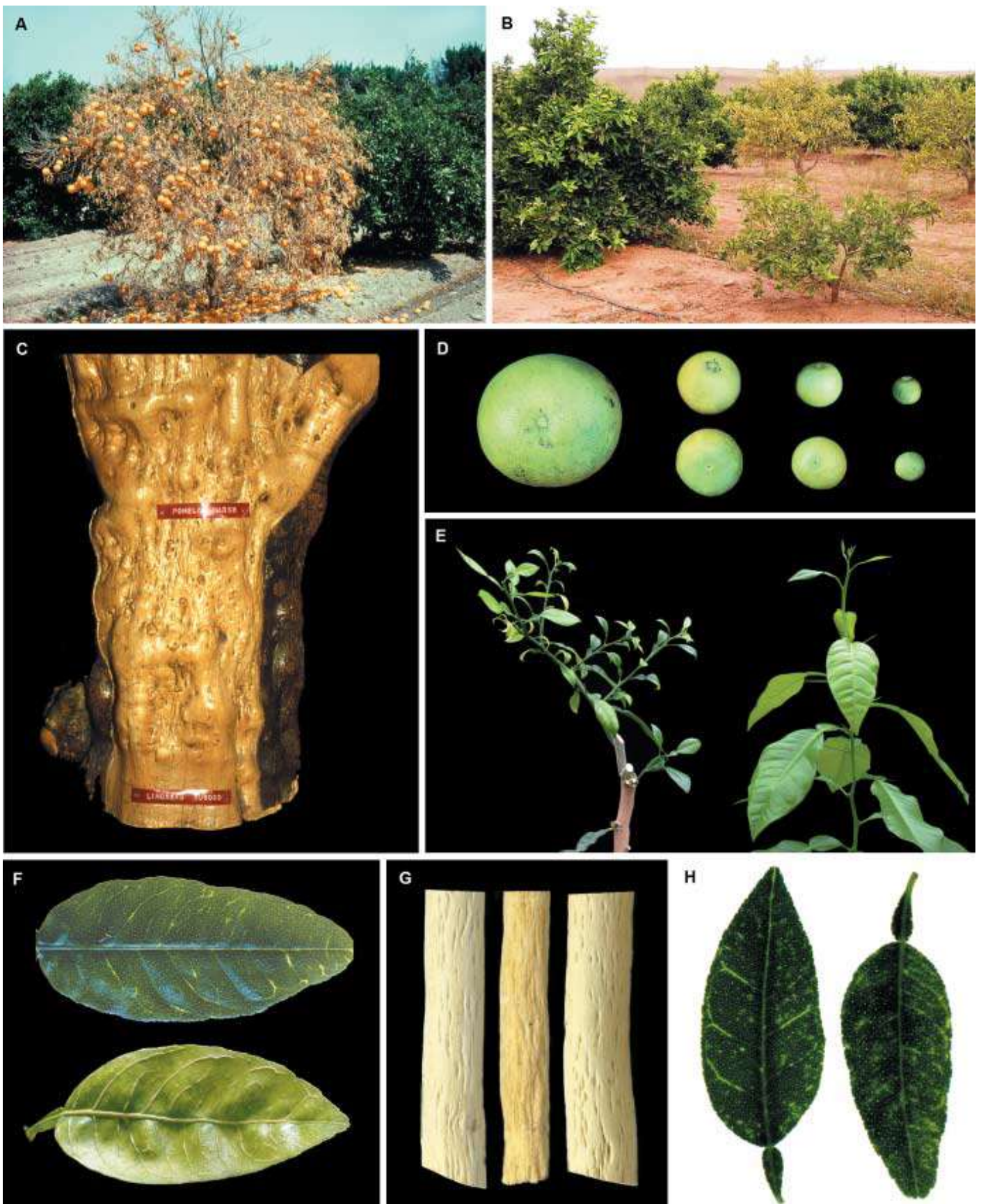
<sup>12</sup> Επισημαίνουμε ότι η εισαγωγή στην Ε.Ε. φυτών εσπεριδοειδών (“Φυτά *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf., και τα υβρίδιά τους, εκτός των καρπών και των σπόρων”) από τρίτες χώρες απαγορεύεται από τη φυτοϋγειονομική νομοθεσία (βλ. σημείο 11 του Παραρτήματος VI, με θέμα “Κατάλογος φυτών, φυτικών προϊόντων και άλλων αντικειμένων τα οποία απαγορεύεται να εισέρχονται στην Ένωση από ορισμένες τρίτες χώρες”, του Εκτελεστικού Κανονισμού 2019/2072 στη σελίδα 95 της ανεπίσημης επικαιροποιημένης εκδοχής του της 09.10.2023 στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02019R2072-20231009> ). Βλ. επίσης και σχετικό φύλλο πληροφοριών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (“Plant Health factsheet”) στην ιστοσελίδα [https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-07/ph\\_biosec\\_factsheet\\_en.pdf](https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-07/ph_biosec_factsheet_en.pdf) .

## Συν/μένα:

- i. η Κ.Υ.Α. 2549/64394/04.03.2024 (Β' 1613) ([https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek\\_pdf=20240201613](https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek_pdf=20240201613)) [έξι (6) φύλλα].
- ii. οι **κατευθυντήριες οδηγίες μακροσκοπικών ελέγχων** για τη διαπίστωση ή μη συμπτωμάτων του παθογόνου ιού της τριστέτσας των εσπεριδοειδών του Μ.Φ.Ι., οι οποίες είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα του: ([https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus\\_tristeza\\_virus.pdf](https://www.bpi.gr/files/pdf/Episkophseis/kateuthintiries%20odhgies/loi/Citrus_tristeza_virus.pdf)) [τρία (3) φύλλα].
- iii. ο **χάρτης γεωγραφικής εξάπλωσης** του ιού της τριστέτσας των εσπεριδοειδών [*Citrus tristeza virus*, (CTV) <https://gd.eppo.int/taxon/CTV000/distribution> του ΕΡΡΟ (τελευταία ενημέρωση 11.09.2023)] [ένα (1) φύλλο] και
- iv. α & β. η ανεπίσημη<sup>13</sup> ενοποιημένη εκδοχή της 9ης Οκτωβρίου 2023 του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2019/2072 της Επιτροπής της 28ης Νοεμβρίου 2019 (στην ελληνική και αγγλική γλώσσα) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02019R2072-20231009>) (339 φύλλα).

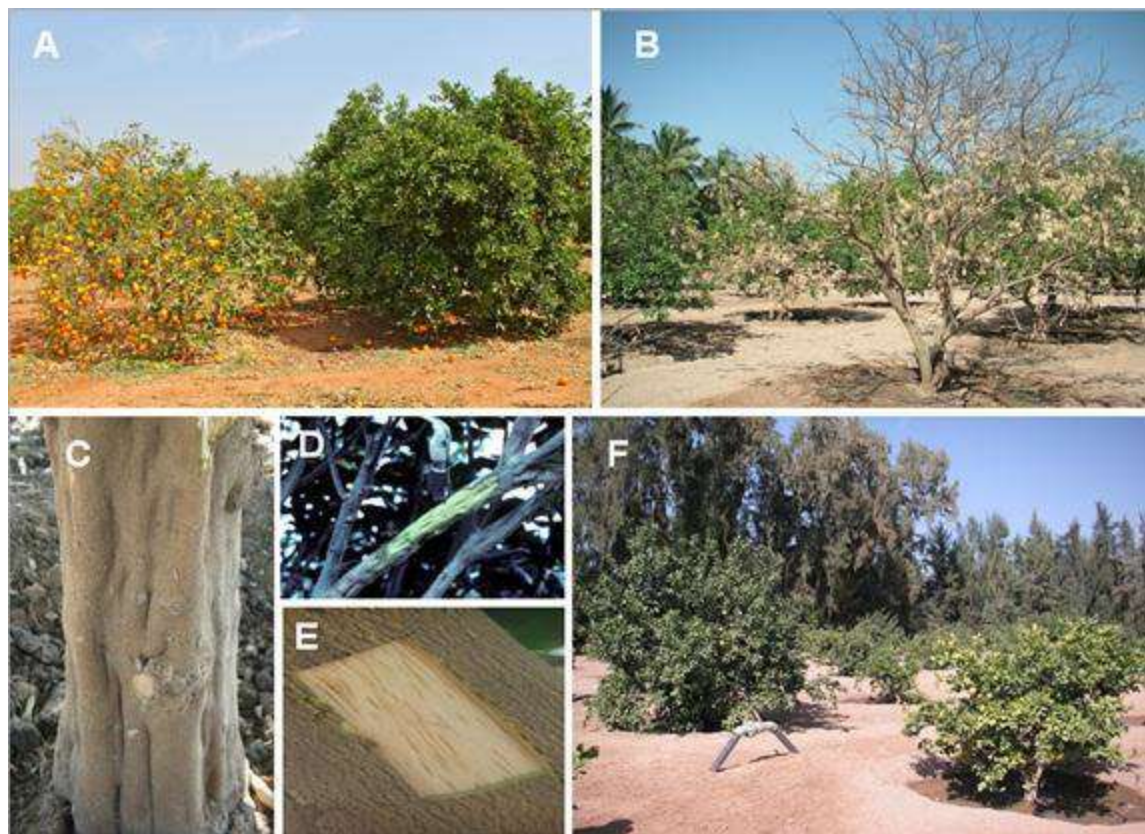
---

<sup>13</sup> Το κείμενο αυτό αποτελεί απλώς εργαλείο τεκμηρίωσης και δεν έχει καμία νομική ισχύ. Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης δεν φέρουν καμία ευθύνη για το περιεχόμενό του. Τα αυθεντικά κείμενα των σχετικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων των προομιών τους, είναι εκείνα που δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι διαθέσιμα στο EUR-Lex. Αυτά τα επίσημα κείμενα είναι άμεσα προσβάσιμα μέσω των συνδέσμων που περιέχονται στο παρόν έγγραφο.



**Εικόνα 24. Α. Αποπληξία (quick decline)** πορτοκαλιάς (*Citrus sinensis*) εμβολιασμένης σε νεραντζιά (*Citrus aurantium*). **Β.** Διαφορετικά στάδια κατάπτωσης τριών δέντρων του ίδιου συνδυασμού εμβολίου/υποκειμένου, σε σύγκριση με γειτονικά δένδρα χωρίς συμπτώματα κατάπτωσης. **Γ.** Σοβαρά συμπτώματα **βοθρίωσης του ξύλου (stem pitting)** βοτρυόκαρπου (*Citrus paradisi*) εμβολιασμένου σε ανθεκτικό υποκείμενο *Poncirus trifoliata*. **Δ.** Μικρού μεγέθους καρποί βοτρυόκαρπου εμβολιασμένου σε υποκείμενο *Poncirus trifoliata* σοβαρά επηρεασμένου από το σύμπλοκο της βοθρίωσης του ξύλου, σε σύγκριση με υγιή καρπό γκρέιπφρουτ (αριστερά). **Ε.** Νανισμός και μικρά κίτρινα φύλλα σε σποροφότο νεραντζιάς μολυσμένο με απομόνωση του **ίκτηρου των σποροφύτων εσπεριδοειδών (tristeza seedling yellows)** του CTV (αριστερά), σε σύγκριση με παρόμοιο φυτό μολυσμένο με ήπιο στέλεχος του CTV άλλο από του ίκτηρου των σποροφύτων (δεξιά). **Φ.** Διαφάνεια των νευρώσεων (vein clearing) σ' ένα νεαρό φύλλο *Citrus macrophylla* (πάνω) και vein corking σε φύλλο *Citrus aurantifolia* (κάτω), μολυσμένων με μία ήπια απομόνωση του CTV και με μία απομόνωση του CTV που προκαλεί σοβαρή ασθένεια, αντίστοιχα. **Γ.** Βοθρίωση του ξύλου στον κορμό σποροφύτων *Citrus aurantifolia* μολυσμένων με CTV καλλιιεργούμενων σε θερμοκήπιο. **Η.** Διαφάνεια των νευρώσεων σε *Citrus aurantifolia* [Πηγή: Moreno, P., Ambros, S., Albiach-Martí, M.R., Guerri, J. & Peña, L. 2008. *Citrus tristeza virus*: A pathogen that changed the course of the citrus industry. *Molecular Plant Pathology*, doi:10.1111/J.1364-3703.2007.00455.X.].





**Εικόνα 25.** Συμπτώματα προσβολής από τον CTV: **A.** Αποπληξία πορτοκαλιάς εμβολιασμένης σε νεραντζιά (αριστερά) και δένδρο χωρίς συμπτώματα (δεξιά). **B.** Αποπληξία βοτρυοκάρπου εμβολιασμένου σε νεραντζιά. **C.** Βοθρίωση του ξύλου σε κορμό βοτρυοκάρπου. **D.** Βοθρίωση του ξύλου σε κλάδους βοτρυοκάρπου. **E.** Βοθρίωση του ξύλου σε κορμό πορτοκαλιάς. **F.** Έντονος νανισμός πορτοκαλιάς προσβεβλημένης με CTV (δεξιά) και υγιές δένδρο (αριστερά).  
 [Πηγή: International Plant Protection Convention (IPPC), ISPM 27 Diagnostic protocols for regulated pests DP 15: Citrus tristeza virus ([https://www.ippc.int/static/media/files/publication/en/2016/11/DP\\_15\\_2016\\_En\\_2016-11-01\\_tLwukE.pdf](https://www.ippc.int/static/media/files/publication/en/2016/11/DP_15_2016_En_2016-11-01_tLwukE.pdf))].

## ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

### ΠΡΟΣ:

1. Επαγγελματίες<sup>14</sup>/υπευθύνους επιχειρήσεων παραγωγής και διακίνησης “φυτών<sup>15</sup> προς φύτευση<sup>16</sup>”, της Μ.Ε. Θεσσαλονίκης εγγεγραμμένους στο Φυτοϋγειονομικό Μητρώο [Υπ’ όψιν υπευθύνων φυτοϋγειονομικών θεμάτων (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)].

### ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

1. Υπ.Α.Α. &Τ.
  - i) Περιφερειακό Κέντρο Προστασίας Φυτών και Ποιοτικού Ελέγχου (Π.Κ.Π.Φ. & Π.Ε.) Θεσσαλονίκης, Ταχ. Θυρ. 60436, Θέρμη, 570 01 Θεσσαλονίκη, Ηλεκτρονική Δ/ση: [pkpfpe7@gmail.com](mailto:pkpfpe7@gmail.com) (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)
  - ii.) Τμήμα Αγροτικής Ανάπτυξης Θεσ/νίκης [Πρώην Κέντρο Ελέγχου Πιστοποίησης Πολλαπλασιαστικού Υλικού και Ελέγχου Λιπασμάτων (ΚΕ.Π.Π.Υ.Ε.Λ.) Θεσ/νίκης], Λ. Γεωργικής Σχολής, 570 01 Θέρμη Θεσσαλονίκης, Ηλεκτρονική Δ/ση: [kerryell@gmail.com](mailto:kerryell@gmail.com) (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)
  - iii) Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό «ΔΗΜΗΤΡΑ» (ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ»)
    - α. Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών (Ι.Δ.Ε.), Εργαστήριο Δασικής Εντομολογίας και Νηματωδών, 57006 Βασιλικά - Θεσ/νίκη [Υπ’ όψιν Δρος Αβτζή Δημητρίου, Ηλεκτρονική Δ/ση: [dimitrios.avtzis@fri.gr](mailto:dimitrios.avtzis@fri.gr) (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)] και
    - β. Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης & Φυτογενετικών Πόρων, Ε.Ο. Θεσσαλονίκης - Πολυγύρου, Τ.Κ.: 570 01 Θέρμη Θεσσαλονίκης, Τ.Θ.: 60458, Ηλεκτρονική Δ/ση: [dir.kge@nagref.gr](mailto:dir.kge@nagref.gr) (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας).
2. Δήμος & Αγροτικούς Συνεταιρισμούς Μ.Ε. Θεσσαλονίκης [Υπ’ όψιν Γεωπόνων (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)]
3. Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΓΕΩΤ.Ε.Ε.) - Παράρτημα Κεντρικής Μακεδονίας, Ελευθερίου Βενιζέλου 64, Θεσσαλονίκη, Ηλεκτρονική Δ/ση: [geotekma@otenet.gr](mailto:geotekma@otenet.gr) [υπ’ όψιν Δρος Νικολάου Γαβαλά (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)]
4. Καταστήματα Εμπορίας Γεωργικών Φαρμάκων [Υπ’ όψιν υπευθύνων επιστημόνων (μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)]
5. Σωματείο Γεωπόνων Ιδιωτικών Υπαλλήλων Ελλάδας & Ομοσπονδία Συλλόγων Γεωπόνων Ιδιωτικών Υπαλλήλων Ελλάδας (Ο.Σ.Γ.Ι.Υ.Ε.), Μαραθώνος 11, Τ.Κ.: 546 38, Ηλεκτρονική Δ/ση: [osgiye@gmail.com](mailto:osgiye@gmail.com) [Υπ’ όψιν Βασιλείου Γουτούλη (Μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας)]

### ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ:

Επίσημους Υπαλλήλους της Φυτοϋγειονομικής Υπηρεσίας της Δ.Α.Ο. & Α. Μ.Ε. Θεσσαλονίκης.

- <sup>14</sup> Σύμφωνα με τα **σημεία 9 & 10, του άρθρου 2**, με θέμα «**Ορισμοί**», του **κανονισμού για τη φυτοϋγεία 2016/2031**:
- 9) «επαγγελματίας»:** κάθε πρόσωπο, που διέπεται από το δημόσιο ή ιδιωτικό δίκαιο, το οποίο ασκεί κατ’ επάγγελμα και είναι κατά νόμο υπεύθυνο για μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες δραστηριότητες που αφορούν φυτά, φυτικά προϊόντα και άλλα αντικείμενα:
- α) φύτευση
  - β) γενετική βελτίωση
  - γ) παραγωγή, συμπεριλαμβανομένων της ανάπτυξης, του πολλαπλασιασμού και της διατήρησης
  - δ) είσοδος και διακίνηση εντός και εκτός της επικράτειας της Ένωσης
  - ε) διαθεσιμότητα στην αγορά
  - στ) αποθήκευση, συλλογή, αποστολή και επεξεργασία
- 10) «εγγεγραμμένος επαγγελματίας»:** επαγγελματίας που είναι εγγεγραμμένος σύμφωνα με το άρθρο 65.
- <sup>15</sup> Σύμφωνα με το **σημείο 1, του άρθρου 2**, με θέμα «**Ορισμοί**», του **κανονισμού για τη φυτοϋγεία 2016/2031** για τα «φυτά» ισχύει ο ακόλουθος ορισμός: **τα ζωντανά φυτά και τα ακόλουθα ζωντανά μέρη φυτών:**
- α) σπόροι, υπό τη βοτανική τους έννοια, διαφορετικοί από εκείνους που δεν προορίζονται για σπορά
  - β) φρούτα, υπό τη βοτανική τους έννοια
  - γ) λαχανικά
  - δ) κόνδυλοι, κονδυλώδης βλαστός, βολβοί, ριζώματα, ρίζες, υποκείμενα, στόλωνες
  - ε) βλαστοί, στελέχη, καταβολάδες
  - στ) κομμένα άνθη
  - ζ) κλαδιά με ή χωρίς φύλλωμα
  - η) κομμένα δέντρα που διατηρούν το φύλλωμά τους
  - θ) φύλλα, φύλλωμα
  - ι) καλλιέργειες φυτικών ιστών, συμπεριλαμβανομένων των καλλιεργειών κυττάρων, του βλαστοπλάσματος, των μεριστωμάτων, των χιμαιρικών κλώνων και του υλικού από μικροπολλαπλασιασμό
  - ια) ζωντανή γύρη και σπόρια
  - ιβ) οφθαλμοί, τεμάχια φλοιού με οφθαλμό, μοσχεύματα, εμβόλια, εμβολιασμένα φυτά.
- <sup>16</sup> Σύμφωνα με τα **σημεία 3 & 4, του άρθρου 2**, με θέμα «**Ορισμοί**», του **κανονισμού για τη φυτοϋγεία 2016/2031**:
- 3) «φύτευση»:** κάθε εργασία για την τοποθέτηση φυτών σε μέσο ανάπτυξης, ή με εμβολιασμό ή με παρόμοιες ενέργειες, προκειμένου να διασφαλιστεί η επακόλουθη ανάπτυξη, αναπαραγωγή ή πολλαπλασιασμός τους
  - 4) «φυτά προς φύτευση»:** φυτά που προορίζονται να παραμείνουν φυτευμένα, να φυτευτούν ή να αναφυτευτούν και